

Jak uspořit na průmyslovém chlazení

Ing. Jiří Freund

Autor je vedoucím obchodního oddělení Divize chlazení společnosti Veskom

Klimatická změna spojená s růstem průměrné roční teploty a extrémními vedry vyvolává stále větší potřebu průmyslové klimatizace a chlazení. Příčinu lze, podle dokumentu *Vliv změny klimatu na zdraví lidí, zvířat a rostlin vypracovaného v roce 2009 pro Evropskou komisi, hledat ve zvyšujících se obavách Evropanů z úmrtnosti a nemocnosti související se zvyšující se průměrnou roční teplotou.*

► Dokladem pro to mohou být letní vlny veder v roce 2003, které údajně způsobily více než 70 000 úmrtí na našem kontinentě. Očekává se i růst počtu infekčních nemocí citlivých na teplotu, jako jsou infekce z potravin a další negativní dopady. Se stále širším využíváním chlazení a klimatizace souvisí i to, že objem spotřeby elektrické energie v letních měsících v posledních letech převyšuje její poptávku ve srovnání se zimou. Ne náhodou proto bývá chlazení označováno za žrouta elektřiny. Vzhledem k předcházejícímu je proto nejvyšší čas začít přemýšlet o řešení, které i za extrémních situací zajistí bezproblémový provoz firmy a umožní minimalizovat rizika spojená s výpadky výroby za extrémních podmínek a ohrožením lidského zdraví. Pro většinu firem a rezidenčních uživatelů to bude znamenat zvážit instalaci odpovídajícího systému chlazení či klimatizace nebo jeho výměnu za nové, energeticky méně náročné.

Druhy chlazení a možnosti jejich využití

Zde je třeba zdůraznit, že není chlazení jako chlazení a volba nevhodného systému

situaci příliš nezlepší. Naopak může vést ke zklamání a problémům, kterým je lépe se vyhnout hned od počátku. Typů chlazení, chladicích systémů a klimatizací (pozor, není to jedno a totéž, jak přetrvává jeden z častých omylů) je řada, a pro neodborníky může být orientace v nich poměrně komplikovanou záležitostí. Proto doporučujeme už od počátku spolupracovat s odborníky, kteří dokážou identifikovat problémy zákazníka, navrhnou mu dokonale funkční řešení, přivedou teorii do praxe a dlouhodobě mu poskytnou potřebný servis. V takovém případě se pojmy ekologicky a ekonomicky v reálné praxi nevyklučují, ale naopak jdou takřka ruku v ruce. Výhodou komplexních systémových řešení je rychlá finanční návratnost a minimální dopad na životní prostředí.

Kompresorové chladicí jednotky

V segmentu pro průmyslové chlazení se uplatňují hlavně kompresorové chladicí jednotky, které slouží jako zdroj chladu v sestavných chladicích a klimatizačních jednotkách, fan-coily (moderní designové jednotky vhodné jak pro vytápění, tak i pro chlazení), nebo

pro chlazení technologií v průmyslu. Jsou vybaveny kompresorovým chladicím okruhem, který pracuje s ekologickým chladivem. Kompresorové chladicí jednotky se dále dělí na kompaktní jednotky s vodou nebo vzduchem chlazeným kondenzátorem (kondenzační teplo se odvádí do chladicí vody nebo do okolního vzduchu – obr. 1), nebo s odděleným kondenzátorem popř. výparníkem. Mezi jednotky s kompresorovým okruhem patří i tepelná čerpadla systému vzduch/voda nebo systému voda/voda.

Suché chladiče

Tato zařízení pracují na principu prostupu tepla z kapalin popř. jiných médií do okolního prostředí. Zpravidla se jedná o samonosný rám s výměníkem (potrubí se žebry) a ventilátor (obr. 2). Médium protéká výměníkem se žebry, která jsou ochlazována proudem vzduchu nasávaným ventilátorem. Teplo odebrané kapalině je vyfukováno do okolí. Jedná se o velice efektivní a levné řešení, jak ochladit kapaliny. Nevýhodou je min. dosažená teplota výstupní kapaliny, která je o cca 2 K vyšší než teplota okolí.

Obr. 1 Vzduchem chlazené kompresorové chladicí jednotky firmy M.T.A.

Obr. 2 Suché chladiče Alfa Laval – stolové provedení.

Chladicí věže

Dalším zdrojem chladu v průmyslových aplikacích jsou chladicí věže (obr. 3). Jejich provedení je pro venkovní instalace s možností tlakově otevřeného nebo uzavřeného okruhu. Jsou schopny chladit vodu až na 23 °C (léto). Pokud je požadavek na teploty nižší, tak je doporučováno kompresorové chlazení. Výhody chlazení pomocí chladicí věže jsou v nižší energetické náročnosti a nižší pořizovací ceně. Je ale nutné dbát na hlídání kvality vody a zabezpečení ochrany proti mrazu.

Free-cooling

Řadu chladicích systémů doplňuje ještě tzv. Free-cooling (volné chlazení) – tato technologie využívá nízkých venkovních teplot pro výrobu chladu (chladicí vody) bez nutnosti používání kompresorového chlazení. Provoz free-coolingových jednotek je z energetického hlediska velice nenáročný, protože při tomto druhu chlazení rotují pouze ventilátory, které nasávají vzduch skrz lamelový výměník s nemrznoucí kapalinou, která své teplo odevzdává do vzduchu a tím se ochlazuje, přičemž elektrický příkon ventilátorů bývá v porovnání s příkonem kompresorů desetinový.

Samostatnou kapitolou je chlazení průmyslových prostorů, ve kterých se nevyskytují lidé, kde je funkce ochlazování nezbytná pro udržování provozní teploty. Například v potravinářském průmyslu, v nemocnicích, farmaceutickém průmyslu, laboratořích a podobně. Tam se uplatňují např. chladicí místnosti, kde chlazení probíhá v teplotním rozmezí přibližně 2 °C až 10 °C, nebo chladicí (příp. mrazicí) boxy, kde se teplota pohybuje přibližně mezi -2 °C až 4 °C (v mrazicích boxech kolem -18 °C až -20 °C). V převážně míře lze využít kompresorová chladicí zařízení.

Funkci ochlazování pracovních prostor zajišťuje i klimatizace, která je však primárně určena hlavně pro pracoviště kancelářského typu, nikoli pro výrobní prostory a areály, které jsou doménou průmyslového chlazení. Tvoří samostatnou kapitolu, která není předmětem tohoto článku.

Případová studie: Výroba stlačeného vzduchu – audit a doporučená opatření pro snížení nákladů na energii

Ušetřit na nákladech lze i při výrobě stlačeného vzduchu, což je další velký spotřebitel elektrické energie. Některé prameny uvádějí, že až 10 % energie v průmyslu je spotřebováno na jeho výrobu. Typické náklady na provoz kompresoru za 10 let jsou tvořeny následovně: 12 % činí pořizovací cena, 12 % náklady na údržbu a zbytek 76 % jsou výdaje na energii. Mezinárodní studie přitom dokládají, že kompresory nabízejí vysoký potenciál pro snižování nákladů, ve většině případů se jedná o 20% až 40% úsporu spotřeby elektřiny. Kompresor s nom. výkonem motoru 132 kW a ročním provozem 6 800 hodin. Plné zatížení kompresoru 85 % času (účinnost motoru 0,95), v odlehčeném stavu 25 % plného zatížení výkonu. Cena za kWh: 2 Kč
Náklady při plném zatížení = 132 kW x 6800h x 0,85 x 2 Kč/kWh / 0,95 = 1 606 231 Kč
Náklady při odlehčeném stavu = 132 kW x 6800h x 0,15 x 2 Kč/kWh x 0,25 / 0,9 = 74 800 Kč
Celkové roční náklady energie = 1 606 231 Kč + 74 800 Kč = 1 681 031 Kč

Pro snížení nákladů za elektrickou energii u tohoto procesu navrhujeme následující postup.

Nejprve je třeba provést analýzu stávajícího stavu (audit systému stlačeného vzduchu) a poté přikročit k úsporným opatřením. Standardní audit zahrnuje:

1. Analýzu stávajícího systému výroby a distribuce stlačeného vzduchu, která se skládá ze:

- zpracování schématu rozvodu zapojení pro kompresory a příslušenství kompresorové stanice
- následného posouzení rozvodu stlačeného vzduchu
- prověření dimenzí potrubních rozvodů na základě tlakové ztráty

2. Týdenní sběr dat o systému stlačeného vzduchu, na základě zařízení, které zaznamenává týdenní profil skutečných hodnot následujících položek stlačeného vzduchu:

- systémový tlak
- teplota
- průtok
- příkon kompresorů a ostatních zařízení
- tlakový rosny bod

3. Měření úniků stlačeného vzduchu včetně lokalizace úniků (úniky představují v mnoha případech významnou ekonomickou ztrátu, která se navíc v čase prohlubuje). Měření zahrnuje:

- detekci místa úniku
- prověření, označení a vyfotografování místa úniku
- vyčíslení ztrát způsobených úniky
Pozn. pokud vezmeme roční náklady = kW x 2 Kč/kWh x 6800 hodin/rok, tak
- při úniku 1 mm činí ztráta při tlaku 6 bar 1,1 l/s a roční náklady 5 440 Kč
- při úniku 1 mm činí ztráta při tlaku 12 bar 2,0 l/s a roční náklady 14 960 Kč
- při úniku 10 mm činí ztráta při tlaku 6 bar 107,8 l/s a roční náklady 527 680 Kč
- při úniku 10 mm činí ztráta při tlaku 12 bar 200,1 l/s a roční náklady 1 470 160 Kč

(Zdroj:www.druckluft.ch)

4. Komplexní zprávu s doporučeními (zákazník obdrží záznam naměřených hodnot spolu s doporučeními a vyčíslením úspor, kterých je možno dosáhnout). Obsahem závěrečné zprávy auditu je:

- zhodnocení stávajícího vybavení systému stlačeného vzduchu
- výpočet ceny 1 m³ stlačeného vzduchu
- stanovení množství úniků
- doporučení pro snížení energetických nákladů a nákladů na údržbu
- doporučení dalších souvisejících opatření

Komplexním auditem lze získat přehled o vybavení a stavu jeho systému stlačeného vzduchu, návrh na úsporu energetických nákladů a řešení na snížení nákladů na údržbu. Jejich realizací dosáhne ve výrobě poklesu doby prostojů, zmenšení množství vadných výrobků a zvýšení produktivity práce.

Klíč k výběru chladicího zařízení

Pro průmyslové aplikace je obvykle standardně nejlepším řešením kompaktní průmyslová chladicí jednotka s integrovanou tlakovou akumulací nádobou a čerpadlem s co možno nejmenší zastavěnou plochou,

(což splňuje například řada TAEvo TECH od Veskom). Její univerzálnost umožňuje nasadit ji do jakéhokoliv oboru, kde je potřeba chladit. Obecně se většinou navrhuje technologie free-cooling (volné chlazení) pro snížení energetické náročnosti díky des-

Obr. 3 Tlakově otevřená chladicí věž firmy Baltimore.

Obr. 4 Ultrazvukové měření průtoku kapalin pro určení chladicího výkonu.

Obr. 5 Kompaktní free-coolingová jednotka firmy M.T.A.

Obr. 6 Vnitřní instalace kompresorové jednotky M.T.A. s využitím odpadního tepla

Obr. 7 Strojovna chlazení – technologie free-cooling

Obr. 8 Nastěhování jednotky na střechu výrobní haly

kovým výměníkům a vzduchovým chladičům. Další nutností je korektně a technicky správně navržené vodní hospodářství, jako jsou čerpadla, dimenze potrubí, uzavírací a servisní armatury, velikosti akumulčních nádob až po parotěsné tepelné izolace.

V tepelném zpracování se mohou použít pro chlazení atmosférické chladiče nebo chladičí věže. Kompresorové chlazení se zde používá jen zřídka, podle druhu tepelného zpracování.

Úskalí nesprávně zvoleného systému

Základním problémem je nevhodný přístup zákazníků k chladicímu systému coby nutné součásti výrobních linek. Obecně chladičí technologie samy o sobě nepřinášejí žádný zisk a tak je na ně také pohlíženo. Bohužel, řada firem začne řešit problém s nefunkčním chlazením, až když takový problém nastane. Doporučujeme tyto problémy řešit skrze půjčovnu chladičích jednotek, která dokáže nabídnout pomoc v urgentních případech a zároveň do budoucna vyřešit i problém s chlazením vůbec.

Klimatizace není chlazení

Další chybou je, že zákazníci často nerozlišují mezi jednotkami pro klimatizace a pro průmyslové chlazení a s tím souvisejícími pořizovacími cenami. Obecně, klimatizace

je používána v průběhu roku jen pár měsíců a s tím také počítají výrobci. Zařízení je tedy levnější, jeho konstrukce je jednoduchá a interní komponenty jsou voleny s ohledem na provoz např. 5 měsíců v roce. Pro klimatizační jednotku tohoto určení, která se používá v průmyslové výrobě 24 hodin/365 dní v roce, znamená pak kontinuální provoz extrémní, a často neúnosné zatížení, zatímco chladičí jednotky pro průmyslové aplikace jsou právě na toto navrženy. Úměrně k tomu je pořizovací cena průmyslových chladičů mnohem vyšší, jejich návratnost je ale překvapivě rychlá. Vlastní návrh chladičového zařízení se navrhuje tak, aby výrobní linky byly v provozu trvale a s patřičnou přesností. Pořizovací cena, která je úmyslně snižována na úkor technického vybavení a konstrukce zařízení, často představuje jediné kritérium.

Úspory na prvním místě

Možností, jak dosáhnout úspor v průmyslovém chlazení, je řada. V průmyslu se mimo jiných médií (plyny, stlačený vzduch apod.) používá chladičí voda. V aplikacích, kde je požadovaná teplota kapaliny nižší, než je teplota okolí, se uplatňují např. kompresorové chladičí jednotky pracující na principu obráceného Carnotova cyklu, kdy se chlad z prostředí (např. kapaliny) odebírá pomocí plynu, který se lehce odpařuje a tím bere

teplo jiné látky (materiálu). Srdcem takové cyklu je kompresor, který pro svůj chod potřebuje elektrickou energii. V praxi se uvádí, že jednotky s chladivovým okruhem pracují s účinností EER = 3 až 4 (tzn. jednotka s chladicím výkonem 100 kW má elektrický příkon cca 30 kW). Snižování provozních nákladů u některých technologií je možné dosáhnout tím, že se chladí pouze vzduchem bez nutnosti chodu kompresoru, tzv. free-cooling neboli volné chlazení. V tomto případě se využívá nízkých venkovních teplot pro výrobu chladu (chladičí vody) bez nutnosti používání kompresorového chlazení. Provoz free-coolingu je energeticky velice nenáročný. Při chlazení se otočí pouze ventilátory, které nasávají vzduch skrz lamelový výměník s nemrznoucí kapalinou, ta své teplo odevzdává do vzduchu a tím se ochlazuje. Elektrický příkon ventilátorů bývá v porovnání s příkonem kompresorů třetinový až čtvrtinový (účinnost EER = 10). Zde je třeba zdůraznit, že návratnost (obvykle se uvádí 3 roky) free-coolingových instalací je velmi závislá na požadované výstupní teplotě ochlazované kapaliny, lokalitě a vytíženosti výroby. Každou aplikaci je třeba posoudit individuálně a teprve poté lze s jistotou říci, za jaký čas se vložené prostředky vrátí.

Foto: archiv Veskom